

on which basiruyutsya artistic, musical and pedagogical and typological approaches to this phenomenon. Specific features art school musical-pedagogical profile is their focus on the development of professional self-help future teachers of artistic disciplines. Instituty arts pedagogical universities are institutionalized forms of schools, which suggests accumulation zberezhnenie and broadcast professional, creative experience of individual teachers in higher art school.

Keywords: art school, future teachers of artistic disciplines, musical-pedagogical profile factors, specificity, creativity, professional self-improvement.

УДК: 378.147 : 811:37.091.212

Колодько Т. М.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті на основі ґрунтовного аналізу психолого-педагогічної, методичної та філософської літератури охарактеризовано технології підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Розглянуто систему підготовки майбутніх учителів іноземної мови, показано різні аспекти творчої діяльності майбутнього вчителя та специфічні функції зокрема. Подано характеристику поняття готовності до творчої професійної діяльності вчителя іноземної мови. Визначено форми, методи й специфіку роботи вчителя зі студентами. Описано особливості майстерності вчителя іноземної мови, а також основні вимоги до його підготовки. Акцентовано увагу на ключові компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Ключові слова: технології професійної підготовки, майбутній учитель іноземної мови, особистісно-орієнтований підхід, творча активність студентів, майстерність учителя, компетенції вчителя.

Відомо, що творчість – це діяльність зі створення якісно нового, що вирізняється оригінальністю, неповторністю й суспільно-історичною унікальністю. А відтак, творчість специфічна для людини і завжди передбачає творця – суб'єкта творчої діяльності.

Наукові розвідки останнього часу актуалізували увагу на загальних технологіях підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до творчої діяльності (А. Батюшков, В. Бехтерєв, А. Матейко, В. Савич, В. Цапок та ін.). Окремі аспекти цієї проблеми висвітлюються у філософських та психологічних виданнях (Г. Батищев, Т. Вершиніна, Л. Виготський, Г. Гиргинов, Т. Едісон, Є. Жариков, А. Кочергін, С. Рубінштейн, А. Спіркін та ін.); розглядаються питання індивідуального стилю діяльності особистості як найважливішої ознаки її творчого характеру (Є. Клімов, В. Мерлін, Н. Петров, Я. Пономарьов, Г. Філонов та ін.); приділяється увага розвитку науково-педагогічного стилю мислення як першооснови становлення

творчої особистості вчителя (Ю. Бабанський, В. Сластьонін, Г. Щукіна та ін.) та дослідженню суб'єктивних аспектів педагогічної творчості, видів і механізмів педагогічної імпровізації (І. Зязюн, В. Кан-Калик, М. Нікандров та ін.); вивчаються педагогічні умови, шляхи та засоби формування творчої позиції особистості (В. Андрєєв, О. Бодальов, Н. Кичук, М. Демінчук, Л. Лузіна, О. Мороз, В. Рибалко та ін.); створюються методики виявлення та розвитку творчих якостей особистості, вивчення обдарованості (В. Моляко, П. Перепелиця, М. Смульсон та ін.).

У межах цієї статті презентуються різноманітні технології підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до творчої професійної діяльності.

Розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя іноземної мови не виступає як окремий самостійний напрям освітньої діяльності. Це важливе дидактичне завдання формулюється як паралельне чи супроводжуюче завдання, суміжне з іншими дидактичними напрямками роботи. Визначення стандартів розвитку творчого вчителя передбачає певний зразок виховання і навчання. А відтак, поняття “творчість” – складне для дефініції. Причиною є різноманітність антропологічних, теоретичних та методологічних концепцій. Розглянемо деякі з них.

З філософського погляду, як зазначає А. Г. Спіркін, “творчість можна визначити як мислення і практичну діяльність, результатом яких є створення оригінальних, неповторних цінностей, встановлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження та перетворення матеріального світу або духовної культури” [6, с. 332]. Психологічний словник визначає творчість як “діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних чи духовних цінностей” [4, с. 351]. У педагогічному словнику творчість визначається як “свідома, активна діяльність людини, спрямована на пізнання та перетворення дійсності, створення нових, оригінальних предметів, витворів тощо з метою вдосконалення матеріального та духовного життя суспільства” [3, с. 311].

Феномен творчості деякі дослідники пов'язували з особливостями творчого мислення особистості. К. К. Платонов визначає творчість як “мислення у його найвищій формі, що виходить за межі необхідного для розв'язування задачі вже відомими способами” [5, с. 147].

Зазначимо, що під творчістю найчастіше розуміють створення нового, яке в певній ситуації і в певний час життя людини і суспільства є потрібним і корисним, тобто час обумовлює запит на “нове”. Але що ж таке “нове”? Чи можна те, що раніше було невідоме, вважати за нове? Г. Стейн, наприклад, визначає нове як продукт творчої думки, який раніше не існував у такій формі і який може містити вже відомі матеріали, але у завершеному вигляді обов'язково має невідомі раніше елементи. Однак, як підкреслює Ж. А. Пуанкаре, новизна не може бути необхідною і достатньою умовою творчості. Він показав, що комбінації математичних сутностей можуть бути

новими, але безплідними з боку їх результативності. Звідси, у кожному з наведених вище прикладів критерії творчості не можуть бути однаковими.

Таким чином, творчість окремої людини, як правило, розглядається дослідниками у двох аспектах: як сукупність якостей особистості, в яких проявляється її ставлення до світу і до самої себе, її спосіб самоствердження, і як діяльність певного характеру, яка відбиває вищий ступінь активності. Суперечлива єдність цих двох аспектів знаходить відображення у науковій дискусії про взаємозв'язок творчості і діяльності.

Принадно зауважимо, що категорії творчості та діяльності мають такі характеристики, як-от:

– по-перше, діяльність є основою творчості; сутність людини-творця виражається в її діяльності і повністю виявляється в ній під час творчої активності;

– по-друге, і творчість, і діяльність спрямовані на перетворення довкілля і самої людини як діючого суб'єкта, але діяльність може бути продуктивною і репродуктивною, а творчість виступає тільки у взаємозв'язку продуктивного і репродуктивного, охоплюючи не тільки безпосередньо результативні дії, але й мотиви, відношення, погляди, переживання, самосвідомість та інші форми прояву людських якостей, які не приводять до певного видимого наслідку.

Саме мотиви є стимулом дій механізму творчості. До того ж зазначимо, що результати творчої діяльності не завжди є соціально значущими і новими у прямому розумінні цих слів.

Слушною є думка великого педагога-гуманіста В. О. Сухомлинського, який наголошував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне зштовхування знань в учня. Він підкреслював, що справжній учитель-майстер не може жити без творчості, повторюючи одне й те саме все своє життя. І тільки творчий учитель може розвинути творчі можливості, творчі здібності учнів. Він закликав вчителів пам'ятати головне правило педагогічної діяльності: "Обдаровані й талановиті всі без винятку діти". До того ж, потрібно враховувати, що наслідок творчої педагогічної діяльності вчителя може мати об'єктивну/суб'єктивну новизну й оригінальність, а навчальна діяльність учнів, як правило, завжди має своїм наслідком суб'єктивно нове. Крім того, творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону учнів/студентів й актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, а саме – переживання радощів від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі.

А відтак, педагогічна творчість учителя, у нашому випадку вчителя іноземної мови, включає сутність і закономірності такого феномену, як творчість загалом. Педагогічна творчість учителя зумовлена всією варіативністю психолого-педагогічних зв'язків учителя і учнів, педагогічного

та учнівського колективів, їх спільною творчою діяльністю, що спрямована на розвиток творчої індивідуальності кожного її суб'єкта. За сприятливих конкретних умов найвище досягнення педагогічної творчості виявляється у позитивній динаміці творчої особистості учня та зростанні рівня творчої педагогічної діяльності самого вчителя [10].

Прикметно, що процес формування високоякісного спеціаліста є довготривалим і складається з різноманітних видів діяльності. Провідне місце у цьому процесі належить формуванню студента, майбутнього вчителя, його готовності до професійної діяльності.

Поняття готовності до творчої професійної діяльності вчителя іноземної мови є багатокомпонентною категорією. Сучасний учитель іноземної мови повинен володіти професійними знаннями, які охоплюють поняття “комунікативна компетенція”, (основними компонентами комунікативної компетенції є: мовна (лінгвістична), мовленнєва, соціокультурна компетенції), а також знаннями:

- основних положень загальнодержавної політики в галузі шкільної освіти, в тому числі з навчання іноземних мов;

- системи мови та основних лінгвістичних і лінгводидактичних категорій, механізмів мовлення, а також історії, культури, сучасних проблем країни, мова якої вивчається;

- основних закономірностей процесу навчання іноземної мови, змісту й особливостей усіх компонентів цього процесу: цілей, методів, засобів тощо;

- психологічних особливостей школяра, сфер його інтересів і схильностей, закономірностей оволодіння іноземною мовою в умовах сучасної школи відповідно до вимог сучасного суспільного життя;

- змісту програми з навчання іноземних мов та інших директивних документів;

- основних положень дидактико-методичної концепції, на основі якої складений зміст підручника, який учитель використовує у практиці власної педагогічної діяльності;

- основних вимог, які визначає суспільство до особистості сучасного вчителя, у тому числі рівня його професійної майстерності.

Володіння знаннями, що забезпечують функціонування певних сфер педагогічної діяльності вчителя, – це лише частина його професійного досвіду. Педагог має бути готовим ефективно використовувати ці знання на практиці. Звідси, вчитель, під час своєї діяльності, творчо спирається на досягнення педагогічної науки, сам збагачує педагогічну теорію, розкриває закономірності педагогічного процесу, визначає шляхи його удосконалення, прогнозує результати своєї діяльності, тобто його діяльність є дослідницькою.

У творчій професійній діяльності вчителя максимально проявляється його індивідуальність. Разом з тим, творчість кожного вчителя розвивається

у колективній діяльності. Вчитель проводить навчальну роботу з учнями не віч-на-віч, а в тісному контакті та єдності з педагогічним колективом певного навчального закладу. Підсумки творчої діяльності кожного вчителя впливають на роботу всього педагогічного колективу, а колективна творча діяльність усіх учителів зумовлює успіх роботи кожного. І. О. Зимня підкреслює, що основними особливостями діяльності вчителя на сучасному етапі є її комплексність і цілісність, творчий характер, поєднання колективної діяльності й індивідуальної творчості вчителів [1]. А відтак, головною особливістю педагогічної творчості вчителя, на думку великого педагога-гуманіста В. О. Сухомлинського, є дитина, яка постійно змінюється “завжди нова, сьогодні не така, як вчора. Немає абстрактного учня, до якого можна було б застосувати всі закономірності навчання й виховання” [7, с. 22-23]. Він підкреслював, що самою сутністю педагогічної творчості є думка, задум, які пов’язані з тисячами повсякденних справ, і тільки за умов ефективного співробітництва вчителя й учня розвиваються вміння, які здатні викликати внутрішній саморух як учня, так і самого вчителя.

Так, наприклад, І. С. Якиманська вважає, що будь-яке навчання та виховання за своєю сутністю є створенням умов для розвитку особистості студента. На думку вченої, освітній процес має забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію та оцінку вчення як суб’єктної діяльності [9, с. 19].

Уміння налагоджувати взаємостосунки формується в учнів значною мірою під впливом, того як учитель ставиться до них, наскільки доброзичливим і толерантним він є, чи підбадьорює і заохочує учнів, чи помічає їхні успіхи і відповідно оцінює їх. А відтак, у цьому розумінні педагогіка творчості вчителя, звичайно, і “є вищим з мистецтв, бо вона прагне задовольнити найбільшу з потреб людини і людства – їхнє прагнення до удосконалення в самій людській природі; не до вираження досконалості на полотні або мармурі, а до удосконалення самої природи людини, а вічно передуючий ідеал цього мистецтва є д о в е р ш е н а людина” [8, с. 193].

Слушною є думка К. К. Платонова, який зазначав, що творчість є обов’язковою умовою майстерності та ініціативи вчителя. Звідси, педагогічна майстерність учителя формується і удосконалюється на основі його творчої активності, пошуково-перетворювальної діяльності у навчально-виховному процесі [5, с. 148]. До того ж, потрібно враховувати, що наслідок творчої педагогічної діяльності вчителя може мати об’єктивну чи суб’єктивну новизну та оригінальність, а навчальна діяльність учнів, як правило, завжди має своїм наслідком суб’єктивно нове.

Таким чином, педагогічна творчість вчителя включає сутність і закономірності такого феномену, як творчість загалом. Крім того, педагогічна творчість учителя зумовлена всією варіативністю психолого-педагогічних зв’язків учителя й учня, їх спільною творчою діяльністю, що

спрямована на розвиток творчої індивідуальності кожного її суб'єкта.

Підготовку вчителя до творчої особистості учня ми розглядаємо як складову його загальнопедагогічної підготовки, якій інваріантно притаманні такі специфічні функції, як-от: пізнавальна, організаторська, комунікативна, дослідницька. Але безперечними є дві головні складові вчителя – майстерність та особистість. Фахівці сьогодні мають бути здатними оновлювати методики, змінювати підручники, розуміти та співпрацювати з новим поколінням, вписуватись у мінливе сьогоднішнє. Бути особистістю для вчителя важливо, адже він щоденно спілкується з учнями, та не треба забувати, що саме спілкування є основою освіти і від його характеру залежить результат освіти, і з огляду на це, вчені вважають спілкування таким соціальним процесом, у якому відбувається обмін діяльністю, досвідом, засобами діяльності, що втілені в матеріальну та духовну культуру.

Вчитель має бути не просто вчителем, а вчителем-дослідником, який працює для пізнання, тому що саме пізнання є мотиваційною основою діяльності вчителя. Майстерність учителя – це досягнення його учнів, їх моральний, соціальний, культурний розвиток, це відповідність якості їхніх знань вимогам навчальних програм, державним стандартам, це якість підготовки учнів до продовження навчання або подальшої трудової діяльності [2, с. 212-219].

Крім того, майбутній вчитель є реалізатором державної політики щодо розвитку і формування майбутнього покоління, тому йому увага повинна бути питоною. Від рівня підготовленості вчителя залежить його професіоналізм і якість професійної діяльності, а це не що інше як кінцевий результат формування і розвитку особистості молодого покоління, а відтак на сучасному етапі розвитку національної системи педагогічної освіти зростають вимоги до підготовки вчителя. Важливого значення у особистісному становленні майбутнього педагога набуває власне загальнопедагогічна підготовка як складова усієї системи професійної підготовки.

Сучасна методика навчання іноземної мови висуває багато вимог до майбутніх учителів. Мабуть, найбільш важливими серед них є такі:

– комунікативна компетенція, а саме вміння вчителя та його готовність здійснювати іншомовне спілкування (усне та письмове мовлення), його країнознавча підготовка, культура мовленнєвої поведінки (уміння слухати учня, уміле керування діалогом/полілогом, дискусією, доречна реакція на помилки учнів);

– мовна компетенція, а саме володіння фонетикою, граматиною, лексикою, що дає змогу учнів спілкування у межах тем і ситуацій, запропонованих державним стандартом і програмою з іноземних мов;

– методична компетенція, яка передбачає вміння вчителя планувати

свою педагогічну діяльність (у межах року, семестру, уроку); володіння широким спектром методичних прийомів, уміння адекватно використовувати їх відповідно до віку учнів і мети навчання, уміння орієнтуватись у сучасній методичній літературі, здійснювати вибір відповідних посібників та інших засобів навчання;

– соціокультурна компетенція, яка передбачає знання вчителем звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови.

Висновки. Отже, доцільно зазначити, що виокремлені нами технології підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до творчої професійної діяльності базуються на загальних закономірностях іншомовної педагогічної освіти, відображають внутрішню сутність професійної майстерності майбутніх учителів іноземної мови, визначають основну стратегію творчої діяльності у процесі формування майстерності та розкривають закономірності впровадження особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до професійного та творчого удосконалення майбутніх учителів іноземних мов.

Наше дослідження зробило певний внесок у вирішення порушеної проблеми, воно не має остаточного характеру і відкриває водночас перспективи щодо подальших розвідок.

Використана література:

1. *Зимняя И. А.* Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М. : Рус. яз., 1989. – 219 с.
2. *Колодцько Т. М.* Творчість у професійній діяльності педагога / Т. М. Колодцько // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.] ; Ін-т пед. освіти і дорослих НАПН України. – К. ; Ніжин : Видавець ПП ЛисенкоМ. М., 2012. – Вип. 4. – С. 212-219.
3. Краткий педагогический словарь пропагандиста. – М. : Политиздат, 1988. – С. 311.
4. Краткий психологический словарь / под ред. А. В. Петровского. – М. : Политиздат, 1985. – С. 351.
5. *Платонов К. К.* Краткий словарь системы психологических понятий : учеб. пособ. для учеб. завед. профтехобразования / К. К. Платонов. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М. : Высш. школа, 1984. – С. 147-148.
6. *Спиркин А. Г.* О творческой силе человеческого разума: Послесловие // Гиргинов Г. Наука и творчество : пер. с болг. – М. : Прогресс, 1979. – С. 332.
7. *Сухомлинский В. А.* Сто советов учителю / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. школа, 1984. – С. 22-23.
8. *Ушинський К. Д.* Людина як предмет виховання // Вибр. пед. твори : у 2-х т. – К. : Рад. школа, 1983. – Т. 1. – С. 193.
9. *Якиманская И. С.* Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Наука, 1996. – 95 с.
10. *Miller R.* What are schools for? Holistic education in American culture / R. Miller. – Vermont, USA, 1992. – P. 12-25.

Колодцько Т. Н. Технологии подготовки будущего учителя иностранного языка к творческой профессиональной деятельности.

В статье на основании глубокого анализа психолого-педагогической, методической и философской литературы автором охарактеризованы технологии подготовки будущих учителей иностранного языка. Рассмотрена система подготовки будущих учителей иностранного языка, показаны различные аспекты творческой деятельности будущего учителя и специфические функции в частности. Дана характеристика понятия готовности к творческой профессиональной деятельности учителя иностранного языка. Определены формы, методы и специфика работы учителя со студентами. Раскрыты особенности мастерства учителя иностранного языка, а также основные требования к его подготовке. Акцентировано внимание на ключевых компетенциях будущего учителя иностранного языка.

Ключевые слова: технологии профессиональной подготовки, будущий учитель иностранного языка, личностно-ориентированный подход, творческая активность студентов, мастерство учителя, компетенции учителя.

KOLODKO T. N. Technology training of the future foreign language teacher to a creative professional activity.

On the basis of profound analysis of psychological, pedagogical, methodological and philosophic literature, future foreign language teachers' training technology is examined in the article by the author. A system of future foreign language teachers' training is outlined; various aspects of creative activity of future teachers and their specific functions in particular are shown. The characteristic of the notion of readiness for creative professional activity of a foreign language teacher is given. Forms, methods and specificity of teachers' work with students are defined. Features of foreign language teacher's skills, as well as the basic requirements for its training are revealed. The attention is focused on the core competencies of the future foreign language teacher.

Keywords: professional training technology, future foreign language teacher, personally-centered approach, students' creative activity, teacher's competencies.

УДК 378+37.014

**Кондрашов М. М.
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького**

ПОДІЄВО-СИТУАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Розглянуто проблему професіоналізації як процес оволодіння моделями професійної діяльності та особистості фахівця. У статті розкривається сутність подієво-ситуаційного підходу до формування професійної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки. Розкриваються його можливості та можливості рольової ситуації у формуванні й реалізації цього складного особистісного утворення. Професійна позиція – важливий показник педагогічного професіоналізму. Основою формування професійної позиції є подієво-ситуаційний підхід. Він передбачає взаємодію, співпрацю й творчість майбутнього вчителя.